

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-14>

УДК 325.8

Левченко Ю.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРЕДСТАВНИЦТВО ЖІНОК У ПОЛІТИЦІ КРАЇН СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

Анотація. У статті розглядаються основні аспекти участі жінок у сфері політики країн Східного партнерства: Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдови та України. Також, висвітлено положення регулюючих документів, що стосуються участі жінок у політиці та з'ясовано деякі прогалини в законодавчих нормах і проблеми, виявлені при їх застосуванні. Окрім цього, здійснено порівняльний аналіз особливостей участі жінок у політиці в країнах Східного партнерства. В останні роки спостерігається прогрес щодо обрання жінок до парламентів Азербайджану, Вірменії, Грузії, Молдови, України. Тим не менше, відсоток присутності жінок у владних структурах у зазначених державах значно нижчий, ніж в країнах Європейського Союзу. В цьому контексті спостерігається наступна взаємозалежність: чим нижче за ієрархією знаходиться владний орган, тим більше шансів у жінок на обрання, що є характерним, як показали результати дослідження, для всіх країн Східного партнерства.

Ключові слова: жінки у політиці, жінка-депутат, гендерні квоти, парламент, уряд, політичні партії.

Levchenko Yuliya

Taras Shevchenko National University of Kyiv

REPRESENTATION OF WOMEN IN THE POLITICS OF EASTERN PARTNERSHIP COUNTRIES

Summary. This article scrutinizes the basic aspects of women's participation in politics of Eastern Partnership member-states: Azerbaijan, Belarus, Armenia, Georgia, Moldova and Ukraine. Also, it highlights the provisions of legal documents, regulating the participation of women in politics, as well as it describes certain gaps in legislative norms and problems, detected during their practical application. Apart from the aforementioned, it contains a comparative analysis of the peculiarities of women's participation in the politics of Eastern Partnership Countries. In recent years, there has been progress in electing women to the parliaments of Azerbaijan, Armenia, Georgia, Moldova, and Ukraine. However, the percentage of women in government in these countries is much lower than in the European Union. In this context, the following interdependence is observed: the lower the hierarchy of the governing body, the greater the chances of women to be elected, which is characteristic, as the results of the study show, for all countries of the Eastern Partnership. In the Eastern Partnership countries, women have the opportunity to run and be elected to state, regional and local authorities. At the same time, the under-representation of women in political life has a negative impact on democratic processes in these countries. The Eastern Partnership countries are among the European countries with the smallest share of women in parliaments and governments. Women in these countries are a significant minority in the highest political positions, and therefore have less influence than men in social decision-making. Given the above, it can be argued that under such conditions, women's opinions, beliefs and interests are not always voiced and taken into account, despite the fact that women make up slightly more than half of the population of the Eastern Partnership countries. Therefore, for the time being, the sphere of politics and public decision-making remain areas of activity in which men predominate. It should be emphasized that the representation of women in the policy of the Eastern Partnership countries can be increased by applying the positive experience of the European Union in this area.

Keywords: women in politics, woman-deputy, gender quotas, parliament, government, political parties.

Постановка проблеми. Досвід країн Східного партнерства, ініційованого Європейським Союзом ще у 2009 році, засвідчує, що подальший демократичний розвиток цих країн, утвердження громадянського суспільства в них, багато в чому залежить від того, наскільки активно до цих процесів залучаються жінки. Аналіз особливостей участі жінок у політиці Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдови, України показує низку проблем, актуальних для всіх цих держав. Відкрите і демократичне суспільство не може існувати без гендерної рівності; саме тому це питання знаходиться у самому центрі відносин ЄС з країнами Східного партнерства. Євросоюз прагне поділитися своїм досвідом у владнанні спільної проблеми недостатнього представництва жінок у політичному та економічному житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика представництва жінок у політиці країн Східного партнерства піднімається в до-

слідженнях багатьох сучасних науковців, провідних у даній галузі політичних досліджень. Зокрема це М. Крук та П. Норріс (дослідження стратегій досягнення гендерної рівності у виборних структурах) [22], Р. Мюррей, М. Крук та К. Опелло (дослідження гендерних квот у політичних системах) [23]. Далі наведемо результати останніх досліджень за їх участі. Останні вибори до Європарламенту відбулися у травні 2019 року, кількість жінок-депутатів у новому складі Європейського парламенту збільшилася до 40% у порівнянні з 37% у 2014 році [1]. Слід зазначити, що за результатами виборів найбільше представництво отримали жінки Швеції та Фінляндії – 55 і 54% відповідно. Чимало країн представлені у співвідношенні 50 на 50 – це Франція, Люксембург, Нідерланди, Латвія, Мальта. При цьому Кіпр є єдиною країною ЄС, яка не має жодної представниці у Європарламенті. Також, відносно низький рівень у Словаччини – 15%.

За даними департаменту з економічних і соціальних питань ООН кількість жіночого населення переважає у всіх шести країнах Східного партнерства (дані за 2018 рік) [2].

- Азербайджан – 50,5% жінок;
- Білорусь – 53,5 % жінок;
- Вірменія – 53,5% жінок;
- Грузія – 52,9% жінок;
- Молдова – 52,6% жінок;
- Україна – 54,0% жінок.

Цей статевий баланс у загальній кількості населення не підтримується на рівні представництва жінок у політиці.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У процесі включення в політику, жінки нашкоджуються на соціальні, політичні, культурні та інші бар'єри. Усе ще обмежують залученість жінок до процесів ухвалення рішень в країнах Східного партнерства гендерні стереотипи, недостатність фінансових ресурсів, недостатнє висвітлення у ЗМІ ролі жінок в суспільному та політичному житті. Існує суттєва різниця в оплаті праці жінок і чоловіків, недостатня кількість жіночих громадських організацій, не у всіх країнах запроваджуються гендерні виборчі квоти.

Метою статті є виявлення особливостей участі жінок у політиці в країнах Східного партнерства.

Виклад основного матеріалу. Хоча протягом останніх двадцяти років країни Східного партнерства досягли непоганих результатів у виробленні та законодавчому закріпленні політик просування гендерної рівності. До конституцій усіх країн включено гарантії рівних прав між жінками і чоловіками. Усі країни, (крім Білорусі) мають закони щодо гендерної рівності.

Таблиця 1

Закони про гендерну рівність в країнах Східного партнерства [3]

Країна	Назва закону	Рік прийняття
Азербайджан	Про забезпечення гендерної рівності (між чоловіками та жінками)	2006
Білорусь	-	-
Вірменія	Про рівні права та рівні можливості для жінок і чоловіків	2013
Грузія	Про гендерну рівність	2010
Молдова	Про забезпечення рівних прав для жінок і чоловіків	2006
Україна	Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	2005

Усі країни Східного партнерства ратифікували Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації проти жінок (CEDAW) без жодних обмежень. Всі шість країн прийняли трьохрічні та п'ятирічні національні програми гендерної політики, які, зазвичай переформулювали у дворічні плани дій. У той же час, дані, згідно Звіту «Жінки при владі та на відповідальних посадах у країнах Східного партнерства» і опу-

бліковані в рамках проекту, що фінансувався Європейською Комісією [3] у 2015 році свідчать, що політичні партії насправді не завжди впливають на нерівність у лідерстві та економічній репрезентації жінок у всіх країнах.

Таблиця 2

Представництво жінок в парламентах країн Східного партнерства (2014 р.) [3]

Країна	% місць, які посідають жінки в парламентах (дані за 2014 рік)
Азербайджан	15,6
Білорусь	30,1
Вірменія	10,7
Грузія	11,3
Молдова	20,8
Україна	11,8

Таблиця 3

Жінки-керівники у структурах влади [4]

Країна (дані за 2015 р. у %)	Міністри в соціальній і культурній сферах	Державні службовці найвищого рівня	Жінки в науково-університетському середовищі на відповідальних посадах
Азербайджан	9,1	10	-
Білорусь	немає даних	немає даних	немає даних
Вірменія	33,3	6,3	9
Грузія	16,7	40,8	25,5
Молдова	немає даних	немає даних	немає даних
Україна	80	59,4	-

У кожній з країн Східного партнерства запроваджуються різноманітні заходи з метою покращення представництва жінок у політиці.

Азербайджан – президентська республіка. Це країна, яка знаходиться на перетині Європи та Азії. Саме ця країна пройшла складний шлях по створенню національного механізму забезпечення рівних прав для жінок і чоловіків: від залучення жінок у громадське життя і створення жіночих організацій, до визнання гендерної політики однією із провідних державних стратегій та участі жінок у процесі прийняття рішень.

Нині посаду першого віце-президента займає Мехрібан Алієва, дружина Президента країни Ільхама Алієва, яка також є першим заступником голови партії «Новий Азербайджан» [5].

В Азербайджані за мажоритарною виборчою системою обираються Національні збори, що складаються із 125 депутатів. Слід зазначити, що партії, які беруть участь у виборчих процесах, у своїх структурах мають жіночі ради або жіночі відділення. Однак, частка жінок, обраних до Національних зборів невисока і становить 15,6% від загальної кількості депутатів (дані за 2014 рік). При цьому, всі жінки-депутати мають вищу освіту. Азербайджан немає спеціального законодавства щодо гарантії рівних прав на виборах. Слід підкреслити, що у виборчому законодавстві від-

сутні виборчі квоти, як для виборів депутатів національних зборів, так і для місцевих виборів [3].

Білорусь – президентська республіка. Президент обирається шляхом прямого голосування раз на п'ять років. Законодавчу владу в країні представляють Національні збори, що складаються з двох палат: 110 депутатів у палаті представників, 64 у нижній палаті, Рада Міністрів на чолі з Прем'єр-Міністром і 5 депутатів, призначених Президентом. У Конституції Білорусі, зокрема, у Статті 32 зазначено: «Жінкам забезпечується надання рівних у праці та просуванні по службі, у суспільно-політичній, культурній та інших сферах діяльності, а також створення умов для їх праці та здоров'я». Некоректність формулювання полягає в тому, що чоловік розглядається як еталон володіння правами, а жінка, яка відрізняється від еталону має його досягти [6].

У Білорусі досить високий показник жінок у парламенті, понад 30%, але це жодним чином не відображає те, як жінки впливають на прийняття суспільно-політичних рішень. З цього приводу керівниця Фонду Конрада Адеаунера в Україні під час відкритої дискусії «Розширення прав та можливостей жінок у державному управлінні України» (2019 рік) зазначила: «Якщо ми говоримо про Білорусь, гадаю, ми маємо досить високий показник жінок у парламенті, але це нічого не говорить про демократію та про рівність, чи про те, як жінки можуть працювати в парламенті і політиці. Це більше про пострадянську політичну культуру, коли жінки, насправді, не мають шансу щось зробити в парламенті» [7].

Дослідження Світового банку в Білорусі констатувало, що жінки знаходяться в невідповідному становищі на ринку праці, а середня зарплата жінок менша, ніж у чоловіків [8].

Аналіз гендерного сектору в Білорусі, свідчить, що найактивнішими суб'єктами в питаннях гендерної рівності є громадські організації – так зазначено в дослідженні, проведеному в межах Рамкової програми співробітництва на 2015-2017 роки між Радою Європи та Європейською комісією. Саме неурядові організації є чи не єдиними позитивними суб'єктами, які піднімають питання рівності жінок і чоловіків та підкреслюють необхідність для держави дотримуватися зобов'язань у політиці, а також контролюють, як певні гендерні питання вирішуються державою. Ця країна немає спеціального закону, що гарантує рівні права на виборах. При виборах органу законодавчої влади (Національні збори) застосовується мажоритарна система. Кандидати чи кандидатки, які балотуються до парламенту Білорусі як незалежні (позапартійні), зобов'язані надати підписи 1400 виборців. На виборах парламенту Білорусі у 2012 році обрано 77 чоловіків-депутатів та 28 жінок-депутатів. Законодавчо закріпленої виборчої квоти немає, разом з тим, Президент Республіки Білорусь поставив неофіційну ціль: 30% жінок у Національних зборах [3].

Останні вибори в Білорусі відбулися – 17 листопада 2019 року. Для участі у виборах Палати представників було зареєстровано 560 кандидатів від 12 політичних партій, декількох трудових колективів, а також громадських організацій. Усього на участь у виборах до Палати представ-

ників Національних зборів Республіки Білорусь претендували понад 700 кандидатів, проте близько дві сотні представників опозиційних сил Центральної виборчої комісія Білорусі відмовилась реєструвати, послаючись на недостатню кількість необхідних для участі підписів. Після реєстрації були додатково відсторонені від участі ще 13 представників опозиції. Серед тих кандидатів, кому ЦВК відмовила у реєстрації, були такі відомі особи, як Олена Анісім і Ганна Конопацька (депутатки минулого скликання, які додержувались демократичних принципів), опозиційні діячі Ірина Халіп, Поліна Шарендо-Панасюк і Максим Вінярський та інші. Більшість кандидатів висувались від провладної Ліберально-демократичної партії – 98 осіб. Інша провладна партія – Республіканська партія праці та справедливості – висувала 40 кандидатів. Об'єднана громадянська партія висунула 47 представників опозиції (за результатами виборів жодний кандидат від опозиції не отримав депутатського мандату) [20]. За результатами виборів до Національних зборів Республіки Білорусь, що відбулися 17 листопада 2019 року, із 110 обраних депутатів жінки виборили 44 мандати, що складає 40,0% [21].

На місцевих виборах у Білорусі не висувуються кандидати від політичних партій. У Білорусі Президент призначає голів обласних і районних виконавчих комітетів, а голів обласних і районних рад обирають з числа депутатів відповідних рад. На місцевих виборах 2014 року жінок-депутатів обрано 46,3% від загальної кількості обраних [3]. Станом на 2018 рік, у Білорусі жінок серед чиновників («білих комірців») було значно більше, проте у них у 2,5 рази менше шансів отримати керівну посаду, ніж у чоловіків. Так, серед чоловіків-службовців керівники складають 41%, а серед службовців жіночої статі – всього 17% [3].

Вірменія має одну з найскладніших ситуацій з правами жінок. Слід зазначити, що представниця з цієї країни є однією з перших жінок-дипломатів у світі – Діана Абгар. Саме жінки були активними учасницями оксамитової революції навесні 2018 року. Це були багатотисячні протести з вимогою відсторонити від влади експрезидента Вірменії Сержа Саргасяна. Найбільше критики в бік політика лунало у зв'язку з порушенням прав людини. Уже 8 травня, після масових протестів, Сержа Саргасяна змусили піти у відставку. Між тим, 28 квітня відбувся Марш жінок. Правозахисниця Оля Азатян в одному з інтерв'ю (травень 2019 року) зазначає, що, на жаль, жінкам революція поки не принесла вагомих результатів. «Нині у нас лише один міністр-жінка. Виходить, що знову жінки і чоловіки роблять спільну справу, але від результату виграють лише чоловіки. Якщо так буде продовжуватися, наступна революція буде феміністською» – зазначає Оля Азатян [9].

До парламентської форми правління Вірменія перейшла у 2017 році. Відповідні зміни до Конституції були внесені за підсумками референдуму, проведеного у грудні 2015 року. На позачергових виборах, які відбулися у грудні 2018 року, блок «Мій крок» набрав понад 70% голосів. До Національних зборів потрапили ще партія «Квітуча Вірменія» – 8,3% та партія «Освічена Вірменія» – 6,4%. Найчисельнішу фракцію

«Мій крок» очолює жінка Ліліт Макунц. Вибори відбувалися не за суто пропорційною системою, а за так званою рейтинговою системою, коли виборець мав голосувати за одного з кандидатів з партійного списку чи зі списку блоку. Відсоток жінок у Національних зборах Вірменії після останніх виборів становить 22,7.

Позитивні зміни принесло прийняття у 2011 році Виборчого кодексу, яким передбачено квоту посад для жінок, зокрема, жінки мають складати 20% що замінюється іншою жінкою. Тому на практиці нерідко у виборчому списку жінок замінюють чоловіками.

За результатами виборів 2014 року відсоток жінок обраних до парламенту Вірменії був найнижчий серед країн Східного партнерства – всього 10.

Грузія – президентська республіка. Ця країна, як і Україна та Молдова, підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, чим створює певний простір для розширення Європейського Союзу. У цій країні прийнято спеціальне антидискримінаційне законодавство (2014 р.) та законодавство з метою протидії домашньому насильству (2006 р.). Грузія першою з шести країн Східного партнерства ратифікувала Стамбульську конвенцію Ради Європи [3], затвердивши важливу правову основу для гармонізації національного законодавства з найбільш комплексною міжнародною угодою про боротьбу з насильством проти жінок і домашнім насильством. Цей процес також є важливим для виконання завдань Цілі сталого розвитку № 5 «Підвищення спроможностей жінок і дівчат».

У грузинському виборчому законодавстві прописані з 2011 року добровільні гендерні квоти. Однак, основні грузинські партії не завжди дотримуються цих квот. Внесені зміни у законодавство у 2014 році гарантують 30% додаткового бюджетного фінансування тим партіям, які забезпечать у списках 30% жінок на кожні десять осіб списку. Таке фінансування станом за партійними списками, 73 – на мажоритарних округах. В парламенті 2014 року жінки становили 11,3%. Після останніх виборів 2016 року із 150 депутатів лише 23 жінки отримали місця у законодавчому органі країни, що становить 15,3%. І лише три з одинадцяти членів уряду – жінки.

На виборах до місцевих рад у 2014 році грузини обрали 33% жінок, у другому турі перемогла членкиня уряду Грузії Саломе Зурабішвілі, набравши 59,5% голосів виборців [13]. У Грузії активно розвиваються і працюють громадські жіночі організації, зокрема, відомий своїми акціями Грузинський жіночий рух. Виборче законодавство Грузії дає певні гарантії щодо гендерної рівності по відношенню до виборів.

Молдова є парламентською республікою. Чинне законодавство Молдови гарантує рівні можливості для жінок і чоловіків, однак, прийняте воно не за ініціативи влади, а за підтримки і заохочення міжнародних інституцій, таких як ООН, ЄС, оскільки національне законодавство має бути гармонізоване з міжнародним [14].

Парламент Молдови складається із 101 депутата. На виборах до Парламенту Молдови у 2014 році за пропорційною системою брали

Таблиця 4

Жінки-депутати у Національних зборах Вірменії VII скликання [10]

Партія, яка пройшла до Національних зборів Вірменії (2019 р.)	Кількість отриманих мандатів всього	Кількість жінок-депутатів	Відсоток жінок-депутатів
Блок «Мій крок»	88	22	25,0
Партія «Квітуца Вірменія»	26	4	15,4
Партія «Освічена Вірменія»	18	4	22,2

Таблиця 5

Жінки-депутати в Парламенті Грузії (2016–2020 рр.) [12]

Партія, яка пройшла до Парламенту Грузії (2016 р.)	Кількість отриманих мандатів всього	Кількість жінок-депутатів	Відсоток жінок-депутатів
Партія «Грузинська мрія»	117	13	11,1
Партія «Єдиний національний рух»	25	6	24,0
Партія «Альянс патріотів Грузії»	6	3	50,0
Незалежні	2	1	50,0
	150	23	15,3

Таблиця 6

Жінки-депутати у парламенті Молдови (2019 р.) [15]

Назва партії, яка пройшла до парламенту Молдови (2019 р.)	Кількість отриманих мандатів всього	Кількість жінок-депутатів	Відсоток жінок-депутатів
Партія соціалістів Молдови	35	7	20,0
Демократична партія Молдови	30	8	26,7
Виборчий блок «ACUM платформа DA u PAS»	26	8	30,8
Партія «Шор»	7	3	42,8
Незалежні	3	0	0
	101	26	25,7

участь 20 партій, з яких лише 5 подолали прохідний бар'єр. Жінки отримали на пропорційній основі. В травні 2019 року парламентські вибори вперше провели за змішаною виборчою системою, 50 депутатів обрали за списками, 51 – на виборчих округах. Депутатські мандати отримали 26 жінок від загального складу парламенту, що становить 25,7%.

Спікером парламенту Молдови обрали Зінаїду Гречану, керівника соціалістичної партії. Прем'єр-міністеркою Молдови в червні 2019 року обрано Майю Сандру, лідерку проєвропейської партії «Дія і солідарність».

У місцевих виборах у Молдові 2015 року взяли участь 21 партія і один блок, і лише 9 партій та один блок отримали мерів та депутатів. Три партії застосували 30-відсоткові добровільні гендерні квоти. В цій країні у 2016 році парламент ухвалив закон щодо запровадження квот у розмірі 40% жінок-кандидаток у виборчих партійних списках. Однак, ця норма не є обов'язковою.

Україна – парламентсько-президентська республіка. На національному рівні можливості жінок і чоловіків гарантовані, передусім, Конституцією України, Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Державною Програмою забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року та іншими документами. Але, не дивлячись на законодавче регулювання, доступ жінок до «великої» політики залишається ускладненим.

За результатами виборів до Верховної Ради України восьмого скликання (2015 р.) жінки вибороли 12% від загального складу депутатів. Таким чином, Україна зайняла 155 місце у світі із 192 країн, щодо яких є дані, й останнє місце в Європі [3]. Після виборів народних депутатів України у 2019 році українська держава покращила місце в міжнародних рейтингах участі жінок у політиці, з яких за партійними списками жінки отримали 61 мандат, що становить 27,1%, на мажоритарних округах обрано 28 жінок, що складає 14,1%. Україна й надалі залишається нижче середньоевропейського показника, тим не менше, це найвищий відсоток жінок народних депутатів України з моменту розпаду Радянського Союзу.

Із 23 комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання 4 очолюють жінки, та Олена Кондратюк (ВО «Батьківщина») обрана заступником голови Верховної Ради [17].

Закон «Про місцеві вибори в Україні» з 2015 року також передбачав обов'язковість включення не менш ніж 30% представників іншої статі до передвиборчих списків політичних партій. Проте, політична відповідальність суб'єктів виборчого процесу за порушення виборчої квоти не прописана. Місцеві вибори 2015 року розцінювались як ширше поле можливостей для жінок бути обраними, в першу чергу, завдяки значно меншій «ціні мандату», порівняно з парламентськими виборами. У середньому, рівень представництва жінок в списках до обласних рад по всій Україні склав 29,6%, а до міських – 32,1. Поріг в 30% було подолано лише в одній міській раді та в жодній з обласних рад. За даними фінального звіту за результатами гендерного моніторингу місцевих виборів 2015 року, у 22 обласних радах кількість жінок-депутаток склала 15%, а у міських радах – 18,1% [18]. Найбільший рівень представництва жінок – у Сумській обласній раді, 21,95%: 14 з 64 новообраних депутатів цієї ради – жінки. У Хмельницькій обласній раді рівень представництва жінок досяг 21,4%, із 84 новообраних депутатів 16 є жінками. Найнижче представництво жінок – в Одеській обласній раді – 9,5%, де серед 84 депутатів лише 8 жінок. Нині лише дві жінки очолюють обласні ради – Миколаївську та Волинську. Немає жодного обласного центру України, де міським головою обрали б жінку.

На найвищих посадах виконавчої влади в Україні жінки також недостатньо представлені. У період 2014 – серпень 2019 років з 25 посад у Кабінеті Міністрів було лише 6 жінок міністрів (24%). У сформованому Кабінеті Міністрів України 2019 року із 18-ти членів уряду 6 жінок-міністрів, що становить 33,3% [19].

Висновки. В країнах Східного партнерства жінки мають можливість балотуватися і бути обраними до державних, регіональних та місцевих органів влади. Разом з тим, недостатнє представництво жінок у політичному житті негативно впливає на демократичні процеси в цих держа-

Таблиця 7

**Жінки-депутати у Верховній Раді України
(за партійними і мажоритарними списками) [16]**

Назва партії, яка пройшла до ВР України (2019 р.)	Кількість отриманих мандатів	Кількість жінок-депутатів	Відсоток жінок-депутатів
«Слуга народу»	254	57	22,4
«Опозиційна платформа – За життя»	43	5	11,6
ВО «Батьківщина»	26	5	19,2
«Європейська солідарність»	25	9	36,0
«Голос»	20	9	45,0
Самовисуванці	46	2	4,3
«Опозиційний блок»	6	1	16,6
ВО «Свобода»	1	1	100,0
«Самопоміч»	1	0	0
«Єдиний центр»	1	0	0
«Біла Церква разом»	1	0	0
	424	89	20,9

вах. Країни Східного партнерства належать до європейських держав з найменшою часткою жінок у парламентах та урядах. Жінки цих країн становлять значну меншість на найвищих політичних посадах, а тому мають менший від чоловіків вплив на прийняття суспільних рішень. Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що за таких умов думки, переконання та інтереси жінок не завжди озвучуються і враховуються, незважаючи на те, що жінки становлять трохи більше половини населення країн Східного партнерства. Тому, поки що сфера політики та прийняття суспільних рішень залишаються напрямками діяльності, у яких переважають чоловіки.

В країнах Східного партнерства можливість участі жінок у політиці реалізується по-різному. В останні роки спостерігається прогрес щодо обрання жінок до парламентів Азербайджану, Вірменії, Грузії, Молдови, України. Тим не менше, відсоток присутності жінок у владних структурах у зазначених державах значно нижчий, ніж

в країнах Європейського Союзу. У цьому контексті спостерігається наступна взаємозалежність: чим нижче за ієрархією знаходиться владний орган, тим більше шансів у жінок на обрання, що є характерним, як показали результати дослідження, для всіх країн Східного партнерства.

Слід підкреслити, що представництво жінок в політиці країн Східного партнерства можна збільшити, застосовуючи позитивний досвід країн Європейського Союзу в зазначеному напрямку, а саме: законодавче встановлення гендерних квот для політичних партій, активізація лідерства жінок у політичних партіях та громадських організаціях, спрямовування фінансової підтримки політичних партій на розвиток жінок-кандидатів, проведення тренінгів та інших навчально-просвітницьких заходів для жінок та чоловіків, додаткова державна фінансова підтримка тих політичних партій, в яких частка обраних жінок до парламенту становить 30% та більше.

Список літератури:

1. Stay updated on what Parliament is doing. Check out the latest news, watch our meetings live and follow MEPs on social media // EuropeanParliament. 2019. URL: <https://www.europarl.europa.eu/portal/en> (дата звернення: 19.03.2020).
2. Департамент по экономическим и социальным вопросам ООН: отдел народонаселения. 2018. URL: <https://countrymeters.info/ru/Azerbaijan> (дата звернення: 19.03.2020).
3. Регіональне дослідження Представництво жінок у політиці в країнах Східного партнерства. Посібник Ради Європи для громадських організацій. 2017. URL: <https://rm.coe.int/regional-study-on-women-s-political-representation-in-the-eastern-part/1680741a1f> (дата звернення: 19.03.2020).
4. Стан та просування рівних можливостей для жінок та чоловіків у культурних та креативних індустріях в Азербайджані, Вірменії, Грузії, та Україні. 2018. URL: <http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/gender-equality-and-> (дата звернення: 19.05.2020).
5. Туловська А. Політичні красені: ТОП найгарячіших політиків світу // Український інтерес. 2017. URL: <https://uain.press/articles/politychni-kraseni-top-najgaryachishyh-politykiv-svitu-15982> (дата звернення: 29.03.2020).
6. Мельникова Е. Политические права женщин и их реализация в Беларуси. *Проблемы конституционализма*: сб. науч. трудов. Вып. 2: Гендерные вопросы в сфере права / под ред. Е.И. Гаповой. Минск, 1998. С. 58–60.
7. Українська дійсність: чим ближче до верхівки влади – тим менше жінок на топ-позиціях. Підготували М. Єремичева, В. Німищенко // Громадський простір. 2019. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=rozshyrennya-mozhlyvostej-zhinok-u-derzhavnomu-upravlinni-potrebuemo-zmin-u-politychnij-kulturi> (дата звернення: 19.03.2020).
8. Documents & Reports – All Documents | The World Bank. 2019. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/518041468201598756/pdf/7633250ESW0P1320r0Assessment0020140.pdf>. (дата звернення: 19.03.2020).
9. Революція довіри: як у Вірменії будують нову демократію за рік після зміни влади // Громадське. 2019. URL: <https://hromadske.ua/posts/revolyuciya-doviri-yak-u-vmeniyi-buduyut-novu-demokratiyu-za-rik-pislya-zmini-vladi> (дата звернення: 19.04.2020).
10. Депутаты Национального Собрания Республики Армения седьмого созыва // Национальное Собрание Республики Армения. Официальный сайт. 2019. URL: <http://www.parliament.am/deputies.php?sel=factions&lang=rus> (дата звернення: 09.03.2020).
11. Top 10 гендерної політики. Київ, 2015. URL: https://radaprogram.org/sites/default/files/publications/top-10_web.pdf (дата звернення: 19.06.2020).
12. Parliament of Georgia // Офіційний сайт. 2019. URL: <http://www.parliament.ge/en/parlamentarebi/women/qalebi-parlamentshi-23> (дата звернення: 19.07.2020).
13. Перша жінка-президент Грузії: хто така Саломе Зурабішвілі? // BBC NEWS Україна. 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46383721> (дата звернення: 11.07.2020).
14. Фемінізм у Східній Європі: як живуть феміністки у Грузії, Вірменії, Молдові, Росії та Україні. Підготувала М. Вербовська // Повага. 2019. URL: <https://povaha.org.ua/feminizm-u-shidnij-evropi-yak-zhyvut-feministky-u-hruziji-vmeniji-moldovi-rosiji-ta-ukrajini> (дата звернення: 11.07.2020).
15. Парламент Республики Молдова // Офіційний сайт. 2019. URL: <http://parlament.md/StructuraParlamentului/Deputies/tabid/87/language/ru-RU/Default.aspx> (дата звернення: 12.07.2020).
16. Список народних депутатів України, обраних на позачергових виборах народних депутатів України 21 липня 2019 року. *Голос України*. 2019. № 148. С. 4–9. URL: <http://golos.com.ua/article/320201> (дата звернення: 15.07.2020).
17. Комітет Верховної Ради України IX скликання // Верховна Рада України. Офіційний вебпортал. 2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_komitis (дата звернення: 11.07.2020).
18. Фінальний звіт за результатами гендерного моніторингу на місцевих виборах 2015 року в Україні // ВГО «Комітет виборців України». Офіційний сайт. 2015. URL: <http://cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:finalnyi-zvit-za-rezultatami-gendernogo-monitoringu-2015> (дата звернення: 11.07.2020).
19. Кабінет Міністрів України // Урядовий портал. Офіційний сайт. 2019. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/team> (дата звернення: 11.07.2020).
20. Дострокові парламентські вибори в Білорусі: Як проходили та чи очікувати змін в українсько-білоруських відносинах // *Зік*. 2019. URL: https://zik.ua/news/2019/11/18/dostrokovyi-parlamentski-vybory_v_bilorusii (дата звернення: 11.07.2020).
21. Центральна комісія Республики Беларусь по выборам и проведению республиканских референдумов // Офіційний сайт. 2019. URL: <http://rec.gov.by/ru/golosovanie-2019> (дата звернення: 11.07.2020).

22. Krook M.L. and Norris P. Beyond quotas: strategies to promote gender equality in elected office. *Political Studies*, 2014. Vol. 62. Issue 1. Pp. 2–20.
23. Murray R., Krook M.L. and Opello K.A.R. Why are gender quotas adopted? *Political Research Quarterly*? 2012. Vol. 65. Issue 3. Pp. 529–43.

References:

- Stay updated on what Parliament is doing. Check out the latest news, watch our meetings live and follow MEPs on social media // EuropeanParliament. 2019. Available at: <https://www.europarl.europa.eu/portal/en> (accessed 19 March 2020).
- Departament po ekonomycheskym y sotsyalnym voprosam OON: otdel narodonaseleniya [UN Department of Economic and Social Affairs: Population Division]. 2018. Available at: <https://countrymeters.info/ru/Azerbaijan> (accessed 19 March 2020).
- Rehionalne doslidzhennia Predstavnytstvo zhinok u politytsi v krainakh Skhidnoho partnerstva (2017) [Regional Study Women's Representation in Politics in the Eastern Partnership Countries]. Posibnyk Rady Yevropy dlia hromadskykh orhanizatsii [Council of Europe Handbook for NGOs]. Available at: <https://rm.coe.int/regional-study-on-women-s-political-representation-in-the-eastern-part/1680741a1f> (accessed 19 March 2020).
- Stan ta prosuvannia rivnykh mozhlyvostei dlia zhinok ta cholovikiv u kulturnykh ta kreatyvnykh industriiakh v Azherbaidzhani, Virmenii, Hruzii, ta Ukraini (2018) [Status and promotion of equal opportunities for women and men in the cultural and creative industries in Azerbaijan, Armenia, Georgia, and Ukraine]. Available at: <http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/gender-equality-and-> (accessed 19 June 2020).
- Tulovskaya, A. (2017). Politychni kraseni: TOP naihariachishykh politykiv svitu [Politically handsome: TOP of the hottest politicians in the world]. *Ukrainskyi interes* (electronic journal). Available at: <https://uain.press/articles/politychni-kraseni-top-najgaryachishykh-politykiv-svitu-15982> (accessed 29 March 2020).
- Melnikova, E. (1998). Polytycheskye prava zhenshchyn y ykh realizatsiya v Belarusy [Political rights of women and their implementation in Belarus]. Problems of constitutionalism: collection. scientific works. Issue. 2: Gender issues in the field of law. Minsk, pp. 58–60.
- Yeremicheva, M., & Nimishchenko, V. (2019). Ukrainska diisnist: chym blyzhche do verkhivky vlady – tym menshe zhinok na top-pozytziiakh [Ukrainian reality: the closer to the top of power – the fewer women in the top positions]. Hromadskyi prostir (electronic resource). Available at: <https://www.prostir.ua/?focus=rozshyrennya-mozhlyvostej-zhinok-u-derzhavnomu-upravlinni-potrebuemo-zmin-u-politychnij-kulturi> (accessed 19 March 2020).
- Documents & Reports & All Documents. The World Bank. 2019. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/518041468201598756/pdf/763250ESW0P1320r0Assessment0020140.pdf>. (accessed 19 March 2020).
- Revoliutsia doviry: yak u Virmenii buduiut novu demokratiiu za rik pislia zminy vlady (2019) [The Revolution of Confidence: How Armenia Builds a New Democracy in the Year After the Change of Government]. Hromadske (electronic resource). Available at: <https://hromadske.ua/posts/revolyuciya-doviri-yak-u-irmeniyi-buduyut-novu-demokratiyu-za-rik-pislya-zmini-vladi> (accessed 19 April 2020).
- Deputaty Natsyonalnoho Sobranyia Respublyky Armeniya sedmoho sozyva (2019) [Deputies of the National Assembly of the Republic of Armenia of the seventh convocation]. National Assembly of the Republic of Armenia (official site). Available at: <http://www.parliament.am/deputies.php?sel=factions&lang=rus> (accessed 09 June 2020).
- Top 10 hendernoi polityky (2015) [Top 10 gender policy]. Kyiv. Available at: https://radaprogram.org/sites/default/files/publications/top-10_web.pdf (accessed 19 June 2020).
- Parlament of Georgia (2019) [Parliament of Georgia] (official site). Available at: <http://www.parliament.ge/en/parlamentarebi/women/qalebi-parlamentshi-23> (accessed 19 July 2020).
- Persha zhinka-prezydent Hruzii: khto taka Salome Zurabishvili? (2018) [Georgia's first female president: who is Salome Zurabishvili?]. BBC NEWS Ukraine (electronic resource). Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46383721> (accessed 11 July 2020).
- Verbovska, M. (2019). Feminizm u Skhidnii Yevropi: yak zhyvut feministky u Hruzii, Virmenii, Moldovi, Rosii ta Ukraini [Feminism in Eastern Europe: How Feminists Live in Georgia, Armenia, Moldova, Russia and Ukraine]. Povaha (electronic resource). Available at: <https://povaha.org.ua/feminizm-u-shidnij-evropi-yak-zhyvut-feministky-u-hruziji-irmeniji-moldovi-rosiji-ta-ukrajini> (accessed 11 July 2020).
- Parlament Respublyky Moldova (2019) [Parliament of the Republic of Moldova] (official site). Available at: <http://parlament.md/StructuraParlamentului/Deputies/tabid/87/language/ru-RU/Default.aspx> (accessed 12 July 2020).
- Spysok narodnykh deputativ Ukrainy, obranykh na pozacherhovnykh vyborakh narodnykh deputativ Ukrainy 21 lypnia 2019 roku [List of Ukraine's Deputies of Ukraine elected at the early elections of People's Deputies of Ukraine on July 21, 2019]. *Holos Ukrainy*, no. 148, pp. 4–9. Available at: <http://golos.com.ua/article/320201> (accessed 15 July 2020).
- Komitety Verkhovnoi Rady Ukrainy IX sklykannia (2019) [Committees of the Verkhovna Rada of Ukraine of the IX convocation]. Verkhovna Rada Ukrainy (official web portal). Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_komitis (accessed 11 July 2020).
- Finalnyi zvit za rezultatamy gendernoho monitorynhu na mistsevykh vyborakh 2015 roku v Ukraini [Final report on the results of gender monitoring in the 2015 local elections in Ukraine]. VHO «Komitet vybortsiv Ukrainy» (official site). Available at: <http://cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:finalnyi-zvit-za-rezultatamy-gendernogo-monitoryngu-2015> (accessed 11 July 2020).
- Kabinet Ministriv Ukrainy (2019) [Cabinet of Ministers of Ukraine]. Government portal (official site). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/en/team> (accessed 11 July 2020).
- Dostrokovi parlamentski vybory v Bilorusi: Yak prokhodyly ta chy ochikuvaty zmin v ukrainsko-biloruskykh vidnosynakh [Early parliamentary elections in Belarus: How and whether to expect changes in Ukrainian-Belarusian relations]. *Zik*. 2019 (electronic resource). Available at: https://zik.ua/news/2019/11/18/dostrokovi_parlamentski_vybory_v_bilorusii (accessed 11 July 2020).
- Tsentralnaia komysyia Respublyky Belarus po vyboram y provedeniyu respublykanskyykh referendumov (2019) [The Central Commission of the Republic of Belarus for Elections and the Conduct of Republican Referendums]. Available at: <http://rec.gov.by/ru/golosovanie-2019> (accessed 15 July 2020).
- Krook, M.L., & Norris, P. (2014). Beyond quotas: strategies to promote gender equality in elected office. *Political Studies*, vol. 62, issue 1, pp. 2–20.
- Murray, R., Krook, M.L., & Opello K.A.R. (2012). Why are gender quotas adopted? *Political Research Quarterly*, vol. 65, issue 3, pp. 529–43.